

Moc nad hady a štíry (žalm 91)

Jsi-li syn boží, vrhni se dolů v hlubinu, neboť je psáno: Andělům svým o tobě vydá příkaz ochraňovat tě. Na rukou tě ponosou, aby sis nenarazil nohu o kámen. (Lk 4,9-11)

Na tomto místě ukazuje d'ábel, že žádá-li si toho příležitost, může posloužit i biblickým citátem. slova jím zneužitá jsou z žalmu 91. Ježto oděl našeptavač své svody právě to těchto slov, ukazuje to, že musela být v Ježíšově mysli skutečně živá. Stejný žalm se objevuje i později v evangeliu. Zřetelně zaznívá v Ježíšově slovu: "Viděl jsem, jak satan padá s nebe jako blesk. -Hle, dal jsem vám moc šlapat po hadech a štírech a po veškeré síle nepřítele, takže vám v ničem neuškodí.!" (Lk 10,18-19)

Žalm 91 hraje zřejmě velice důležitou úlohu v Kristově boji s odpůrcími mocnostmi.

Jeho počátek se nedá snadno doslova přeložit. Lutherův překlad zní : „*Wer unter dem Schirm des Höchsten sitzt..., der spricht zu dem Herrn: meine Zuversicht und meine Burg.* V původním hebrejském textu, však nestojí toto¹, ale, „*Kdo sedí pod ochranou Nejvyššího..., říkám....*“ Začátek souvětí teď vyznívá naprázdno, jakoby zůstává viset ve vzduchu: „*Kdo sedí pod ochranou Nejvyššího a přebývá ve stínu Všemohoucího...*“ - a teď je třeba vychutnat si pauzu. Jakoby se v této nedokončené počáteční větě předznamenával a tkvěl veliký zážitek. Zážitek tak mocný, že je jím srdce zcela naplněno, že ani nedovolí větu dokončit.... A zůstává-li po ní dojem čehosi tkvícího ve vzduchu, je to jen správné. Má tak funkci jakéhosi nadpisu před tím, co přijde. Možná bychom se mohli pokusit tuto napjatou nedokončenost přetlumočit pomocí infinitivů:

*Ó – bydlet v zastřené tajnosti NEJVYŠŠÍHO,
přebývat ve stínu VŠEMOCNÉHO...”(v.1)*

Z takové zkušenosti vyrůstá svědectví. Lidské já se vzpíná, aby promluvílo k božímu Já:

Mluvím k PÁNU:

Má naděje a můj hrad!

Můj Bože, v nějž doufám.”(v.2)

Plnost a autentičnost vnitřního zážitku nalézá svůj výraz v rozmanitosti jmen božích: *Nejvyšší (Eljón)* – tak se nazýval Bůh, jemuž Melchisedek, dávný tajemný kněžský král Jeruzaléma přinášel v oběť chléb a víno. I jako *Všemohoucí (Šaddaj)* býval vzýván již za Abrahámových časů: toto jméno bývalo považováno za obzvláště mocné, nabitě životní silou, jež může posloužit i v konfrontaci se silami smrti. *Pán* je pak opisem mocného jména *Jahwe*, v řečtině zní *Kyrios*. A samotné jméno, jež překládáme prostě *Bůh*, je pokusem o překlad jména *Elohim* sjednocujícího jako oblouk duhypestrobarevnost různých božských sil.

Vyznavačské slovo žalmistovo tak vyúsťuje do božského mlčení. Ale z tohoto ticha zahřmívá cosi jako odpověď. Zaslechneme hlas, jenž mluví pouze k tomu, kdo svá slova adresoval nadsmyslovému světu. Není to ještě boží hlas – ten zazní až na konci žalmu – ale přesto se z neviditelného světa ozývá hlas, jakoby hlas strážce, anděla sem poslaného, jenž má promluvit, dříve nežli zazní boží hlas:

*„On je ten, jenž tě zachrání z úkladů lháře,
před morem zkázy.*

Pokryje tě svou perutí,

pod jeho křídly smíš doufat.

Jeho pravda je štítem a záchranou,

nemusíš se bát děsu noci,

ani šípu, jenž létá ve dne,

moru obcházejícího v temnotách,

souchotí řádících o polednách.

¹ Přesně přeloženo tedy: *Kdo sedí pod ochranou Nejvyššího..., říká Pánu: jsi mé doufání a můj hrad...* V respektovaných českých překladech, pak uvedené místo (s příslušnými výpusťkami) zní: ČEP -*Kdo v úkrytu Nejvyššího bydlí, ...Říkám o Hospodinu: "Mé útočiště, má pevná tvrz je můj Bůh, v nějž doufám."*; Kralický překlad: *Ten, kdož v skrýši Nejvyššího přebývá, ... Dím Hospodinu: Útočiště mé a hrad můj, Bůh můj, v němž naději skládati budu.*; Jeruzalémská bible: *Kdo bydlí v úkrytu u Eljona, ...a říká* Jahvovi: // Mé útočiště, má pevnosti, // můj Bože, na něhož spoléhám!.* Dva z nejrozšířenějších českých překladů tedy zachovávají textovou nesrovnalost autorem zmíněnou!

*Tisíc třeba padne po tvém boku
a deset tisíc po tvé pravici -
nic z toho tě nepostihne.
Jen vzhlédni a popatř,
viz odměnu zločinců." (v. 3-8)*

A tomuto hlasu zase hned odpovídá modlitebníkovo já a mluví nyní přímo k Bohu:

„Ano, Pane, tys má naděje." (v. 9a)

To je silnější výrok, nežli úvodní vyznání ve verši 2: tam sice modlitebník ještě mluví k "Pánu", slůvkem "ty" se tam však vyhýbá. Toto slovo zní v hebrejštině *attá*, a takto s *a* na začátku i na konci zaznívá jako prazvuk údivu nad tím, že je ještě nějaké jiné já. Tedy úplně opačně nežli v Sartrově existencialismu, kde totéž zjištění, že neexistuje jen jediné ohnisko vědomí v celém světě, je mu a jeho vědomí já základním kamenem úrazu a pohoršením; zde je to svatý údiv nad takovým božským zázrakem.

Toto vyznání velikému Ty, však otevře opět stavidla onoho tajemného hlasu, který vyznání hned potvrdí:

*Ty ses utekl v ochranu k NEJVYŠŠÍMU.
Nic zlého se ti nestane,
poblíž tvého stanu žádná rána nepadne.
Neboť on přikázal svým andělům
střežit tě na všech tvých cestách.
Ponesou tě na rukou,
aby sis nenarazil nohu o kámen.
Půjdeš svou cestou přes lvy a zmije,
přes draky i lvičata. (v. 9b-13)*

A i zde přecházíme na vyšší stupeň: Co bylo původně spíše jakousi pasivní ochranou, jakýmsi "ponecháním v pokoji", se nyní prohlubuje v pocit ochrany i při vlastním jednání. Bohu oddaný člověk, nebude pouze spočívat v boží ochraně, ale bude ji mít i při svém jednání.

Neboť vskutku má kráčet cestou země. A tu nemůže být ničeho ušetřen - ani střetu s odpůrcími mocnostmi. Ty na sebe upozorňuje především jako síly, které se staví na překážku - onen kámen na cestě, na nějž noha tvrdě narazí. Avšak tomu, jenž souzní s Bohem, přicházejí na pomoc andělé jakožto nástroje božské prozřetelnosti. Tento tajuplný hlas ví i o tom, že se mohou stát natolik účinnou pomocí, až má člověk dojem, jako by jej něčí ruce přenášely přes všechny překážky.

A to je právě to slovo, které měl ve svých ústech d'ábel, když zkoušel Krista a pokoušel se mu namluvit, aby se v důvěře v Boha spustil z chrámového cimbuří. Ale Kristus rozpoznal, jak byl šlechetný výrok boží překroucen v opovážlivou povýšenost a odmítl pokoušet Boha".

Téměř totéž místo žalmu cituje Kristus později, v okamžiku návratu dvaasedmdesáti učedníků z jejich misijní cesty. Tehdy mluví, maličko odchylně od textu žalmu, o moci šlapat po hadech a štírech.

Protivníci nám neházejí na životní cestě pod nohy jen kameny. Útočí také přímo - jako lev, jako záluďný jedovatý had. Lev může být též obrazem těch nejvznešenějších božských sil srdce. Kdo v podobě pozemských lvů rozpozná jejich nebeský předobraz, pronikne k velkému mystériu Kristovu - mystéria "lva, jenž zvítězil". Pozemští lvi nejsou ale jen nositelé takového vzdáleného nebeského obrazu, ale také zcela hmotná zvířata, jež v sobě mají též ničivé síly a živí se jako dravci. A z této strany na ně pohlíží náš žalm. Také ze sil lidské duše, lidského srdce a lidského myšlení, kdysi napadených chorobou hříchu, se může na nás vrhnout „rozlícený lev".

A jiná stránka mocností nepřátelských člověku je záluďná zmije, jež číhá nepozorována na cestě a smrtelně zraňuje svým jedovatým stiskem. Ke lvu a zmiji se tu v žalmu druží ještě další zvíře, které již nepatří do říše zoologie, ale je svou podstatou zcela neviditelné: duševní obraz, nebo pravá snová podoba draka.

Zvláštní posilující síla tohoto žalmu, mohli bychom říci i jeho michaelský charakter, spočívá v tom, že

dává člověku i přes veškerou jeho křehkost důvěru v jeho cestu. Nebezpečí jsou jasná a zřejmá. Musíme vědět o tom, že tu jsou – lev, zmije, drak. Ale jsou čerti a ďáblové, pak jsou také andělé. A oni nás nesou, přenášejí přes kamení. Dávají člověku schopnost zašlapat v prach zhoubece a kráčet dále svou cestou.

Když hlas oznámil toto zjevené tajemství, zmlkává a uvolňuje místo vyššímu, než je sám. Zatím jsme zde měli dva způsoby řeči: Žalmistovo já praví: já, jenž se modlím a Ty (Bože). Andělský hlas pak praví: Ty (jenž se modlíš) a On (Bůh). Teď zaznívá hlas, v jehož Já mluví sám Bůh, a mluví o žalmistovi ve třetí osobě: Já (Bůh) a on (jenž se modlí). A takto mluví boží hlas:

*Ke mně se upjal – zachráním ho,
vyvýším ho – vždyť zná mé jméno.
Vzývá mě – tedy mu odpovím
v trápení jsme s ním Já.
Vytrhnu ho a oslavím,
nasytím jej plností dnů v zemi,
dám mu uvidět svou spásu. (v.14-16)*

V hebrejském textu, zde na tomto místě, kde promlouvá samo božství, zaznívá slavnostní, široká forma slova já - *anóchi*.² Lásku shůry mlže k člověku přistoupit, neboť zná "boží jméno". Bůh není anonymní, jako třeba svět atomů. U Něj může člověk vědět "s kým má tu čest". "Boží jméno" je nám zjevením jeho nejvnitřnějšího bytí, takové, jakým je nám v nejvyšší míře Ježíš Kristus. Uvědomí-li si člověk toto boží jméno, může ho božství "vytrhnout" z řetězce procesů smrti propadlého světa. "Rozzáří se", promění se ve světlo druhým, čím dál slavnější.

Ono "nasytění plností dnů v zemi" si musíme nejprve převést ze starozákonního způsobu mluvy a myšlení – pro svou dobu jediné možné podoby, do níž se mohlo odít boží zjevení – do křesťanského. Úkolem Starého zákona bylo připravit pozemské tělo pro vtělení sestupujícího vykupitele. Bylo tedy v pořádku, když zbožní své doby připisovali vysokou cenu pozemské tělesné existenci. "Být zde je mnoho." (Rilke). Duše by nesestoupila do pozemskosti, kdyby neměla palčivou touhu, řekli bychom žízeň, po pozemské existenci. Pozemský život je pak pro tuto touhu naplnění, jakoby sytícím pokrmem. U praotců máme ještě dojem, že umírali v okamžiku, kdy dosáhli takového nasytění, tedy ve stáří a v "sytosti dnů". Takto to máme uvedeno kromě Abraháma a Izáka také u Joba, Davida a kněze Jójady.

Křesťanství tuto hodnotu pozemského života nepopírá, jenom prohlubuje její pochopení. Zatímco stála u starohebrejských zbožných mužů v popředí jaksi "kvantitativně" délka jim přiděleného života, pro nás je důležitější kvalitativní aspekt: aby člověk během svého pozemského žití našel Krista a nechal se prostoupit jeho bytostí. K vykoupění nedošlo na nebesích, ale na zemi; tak je také pozemský život příležitostí k zkřesťanštění. I když pochází z nebe a je pro nebe určena, má svůj zásadní další nebeskou existenci určující zážitek lidská duše prožít na zemi. Tímto prožitkem se u ní utiňuje onen hlad, jež si s sebou bere na zem, hlad po smyslu života a to kvůli němu touží po "plnosti dnů".

Poslední boží věta v jedenadevadesátém žalmu nám doširoka otevírá naše horizonty. Ohlašuje se v ní věk Svatého Ducha, věk velikého probuzeného vědomí. "Poznání božského jména" se stává motivem, zárodkem, z něhož se odvíjí mohutné apokalyptické panoráma: "Dám mu pohledět na svou spásu."

2 Oproti běžnému *ani* – pozn. překl.